

02.06.21

Kitâbü's-Siyer

السِّيَرُ مُسْئَلَةٌ برآلای احرار مسلمان حَزَنِي كَفَّارَه اسير اولرقلرنه جمله

بيك فلوري يير بهمايه كسوب تحصيله ايجون ايكسني دار اسلامه صالح يور و باقيسي اليقويوب اوج آي مقدراري زمانه دك مبلغ مرقوم كميوب محبوبلر نه زير قاچوب كفار دن خلاص اولوب دار اسلامه كلسه مبلغ مرقوم دن انك حصه سنه دوشن مبلغ سائر يولدا اشري طلب ايدوب المغنه قادر اولور **الجواب** اولمزلر كفار استيلا ايله احرار مالكو اولمزلر اسيرلر كندونفسلريني كفرة مزبور دن اشتراكي اشترا دكلر بل كه مفاداة وطريق تخليصه و مال مسعي دين اولمليوب بل كه كفرة دن ظلم و تضرير اولمليوب برينك ذمتنه شرعا واجب كدر زير نفسني بو طريقه تخليص اتمش غير يلد اخي نفسلريني نه طريقه تخليصه قادر ليسه استونلر مبلغ مرقوم بعضا ويا كلا ويرمك دن غيري طريق يولا مزين دين اضطرار او يور كفرة دن اكان زياده ظلم اولور مقتضاي شرع مطهر بودر اما مرقوة ظاهر در **من باب البيع بعلمة النون من بيوع تهذيب الواعظ** فصل فيما يخرج عن الضمان في البيع الفاسد من بيوع الخائبة و **من باب تصرفات الوكيل من بيوع الخائبة ايضا** **مسئله** بر قاج خر كافر بغير امان دار اسلامه داخل اولرقلرنه مذكورلري بر قاج مسلمانلر اخذ اتسه لرمذكورلري اخذ ايدون مسلمانلر كي اولور يوخسه بيت مال المسلميندي راجع اولور **الجواب** امام اعظم قنده عامة مسلمان ايجون في و رقيق وبيع اولنوب ثمنلري بيت مال المسلمينه وضع اولور اما من قتلرنه خاصة اخذ ايجون رقيق اولورلر اخذ اوزرينه نفسلريني ويرمك واجب اولور حزنِي دخل دارنا بغير امان فاخره رجل مسلم فانه يكون فيئا و

يطلب من شروحهها سيما المصنف **مسئله** خمس النخ لازم كلسه ايدي نجه النور
الجواب هر بر ماخوذ بيش سهم اعتبارا والنور برى مير چو لنا النور دوردى
آخذك اولور. من باب السيرة في الغنائم من سير حاوى القوسى ومن فصل كيفية
القسمه من سير مجمع البحرين وشروجه ومن باب المغنم وقسمته فجهها التوق
وغيرها **مسئله** زيد بر قصبه ده عمروك يزنه بر آتى بنم مكر كفا را وزينه
سفر ايت مكره فلان يره ضايح ايتدم ديود عوى واثبات ايريجك عمرو بن بو
آتى دار الحربن قيلم ايله چقاردم ديود عوى واثبات ايلسه زيد آتى عمرو دن
المغه قادر اولور **الجواب** مجانا اليمز قيمتى ويرده آلور عمروك بينه سيله
آت زيدك مكدن زائل اولور. من باب استيلاء الكفار من جهاد الدرر ومن
فصل في استيلاء اهل الحرب على اموال المسلمين من سير الحانية **مسئله** حرنى
كافر كلوب دار اسلام بر بلده ني اوروب اموال از قلوب الوب داخى دار
الحرب داخل ولدين دار اسلام بر بلده نك مسلمانلى مذكور حربيلر ايله جنگ
ايروز. الدقلى بنى اللرنه الدقلى نك داخى اول بلده دن سبى ايتر كلرى بر
اسير مملوكنى اللرنه السه لر بعه زيد كلوب دار اسلامه اسير ني آلان عمروك
يرونه بولوب مكدن سبى ايتر كلرى ني اثبات ايلسه مفت و مجانا المغه قادر
اولور **الجواب** اولور ولو استولى العدو على اموالنا فظهر المسلمون عليهم قبل
الا حراز بدارهم واستردوا الاموال تكون ملأه كهم بغير شئ في فصل في
استيلاء اهل الحرب على اموال المسلمين من سير الحانية وفي الفصل الخامس والثلاثين
من سير التاتار حانية **مسئله** عساكر اسلام دار حرب قهر اچقارو. دار اسلام
كتورد كلرى اسير لرى پنچيك دار اولمى بنى تجاره وغيره بيع اسه لر اچقه سى و
خرمى و جارى ايسه وطنى مشتري يه حلال اولور **الجواب** عساكر اسلام
سهرلرنه واقع اولان اسير لرى بيع ايريجك بيع لرى پنچيك دير ميچك انجق
مبيعك بش سهرلرنه رونه نافر اولور كاملا ثمن بايغك كاملا ثمن مشتريك
ملكى اولور پنچيك امام زمانك ايد الله تعا و ايد حقد راد او نميچك مشترك
اولور مجموعى مكر اسيرى استخرام و ثمنه جمله مكر ديوتصرفنى حلال اولور
واكر جارى ايسه قبل الاواد اصلا وطنى حلاله كلر بعضه من باب بيع الغنائم
من سير حاوى المنية وبعضه من سير شرح القدر و نحو ابر راده **مسئله** هندك
بر اسير اياق ايروز. بندر قاضي لغتك نهر طور نك اوته يقاسنه بندر
مسلمانلك قشلا لرى اولوب ضبط وتصرفلرنه اول محله دوستلر هند

طلب ایتدکه یز اسیرکی دار الحربه طوترق دیوهندیم ویریمکه قادراولورلمی
الجواب اولمزردار الحرب اوج سنه ایله اولور اولمحلده احکام شرک
وکفر اجرا اولنمق کرک ثانیاً دار الحرب اولمحلده متصل کرک ثالثاً اولمحلده
علی نفسه امان اول ایله بر مسلم ویا ذمی آمنناً باقی اولنمق کرک فی آخر المسأله
من جهاد الدرر والفرو ومنه الفصل الاول فی العمادیة **مسئله** زید بر جاریه اوج
یوز فلوری بدلوغه کسوب بعده اوجیوز فلوری کلدرکه زید جاریه مذکورہ بی
عموم مسئله ایکیوز سکسان فلوری بی بیع باقله بیع ایروب بعد القبض عمر وخی
مذکورہ اوجیوز فلوری بی بر کافره بیع ایلسه زید که عمره ایکیوز سکسان فلور
بیعی صحیح اولوب عمر دن دروغی مبلغ مرقوم زید حلال اولور **الجواب** اولور سائر
بیوع صحیحه و جائزه کبی بر ممنوع و حرام اولان مال الوب کافره الملاق در مسئله
سیر جهاد که مشهور اتذذ **مسئله** بغداد ولایتده فتره اولوب اوتد دخی
که عسکری بریدیمه عسکر اسلام جمع اولوب قتال ایتد کلرنه عسکر اسلامک ایلر
واسبابی حربی کفار یخا ایروب یینه مکانلری اولان دار حربه داخل اولکلرنه
سکره ایکم اوج بیل مرو را ایتدکه زید بغدادنه اول ایلر براتی اشترا ایلر
دارا سلامه مکاننه کلدرکه مذکور آت مستحق چقوب آت ملکی ایر وکنه بیینه
اقامه اتسه زید دن المغه قادراولور **الجواب** اولمز اهل حرب استیلاء و دار
ادخال ایله اولان بکر که ملکندنه چقشد **مسئله** من باب استیلاء کفار من جهاد الدر
وشروع الوقایه و غیرها **مسئله** هند مسلمه عیاد بالله مرتبه اولسه مذکور
ند لازم اولور **الجواب** حبس اولنور و هر کونه جقار یلوب اوتوز طقوز سوط اولور
تعزیر و بیینه حبس اولنور اسلامه جبر اولنور توبه و تبری ایلر سیهها و
الان زندانه بو وجهله اولوب کیدر کجه تخلید اولنور اصلاً الملاق اولنمق قتل
یوقدر اما بر کسنه قتل ایلسه ضمان داخلی یوقدر مجازاً کیدر و عندنا لا تقبل
ولکنها تحبس و تجبر علی الاسلام و تخرج فی کل یوم و تعزیر تسعة و ثلاثین سوط
لم تعاد الی الحبس الی ان تتوب او تموت من آخر السیر من باب فتوی الشافعی من
شرح الخطابی للمنظومه الشغیة و فی آخر السیر من ذکر الباب من المصنفی مثله
باب المرتد من جهاد الرعاية والتوفیق کزکد و فی باب احکام المرتدین من سیر النهایة
و اما المرتد فلا تقبل اما لوقتها قاتل فلا یضمن شیئاً سواء کانت حره او امه
کذا فی المبسوط و فی باب المرتد من جهاد عنایة الوقایه ولو قتلها قاتل لاشی علیه
للشبهة **مسئله** دارا سلامه بریره حربی کافری مستول اولوب زید مسلمان

اولش عبدی سبی و اخذ و دار الحربه الیکیدوب بر قاج بیل اخذ اینه کافر لر
قولنده قدر نصکره اعتاق ایروب عمرو مسلماینه دار اسلامه کلسه سابقه ک
افزیرسی زید فوت اولوب قزداشی بگردار اسلامه عمره بریده راست کدر
قزداشک عبدی بن دیوب اخذ و قول اتمکه قادر اولور **الجواب** عمر و دار اسلامه
کفار استیلا ایله اخذ ایروب دار حربه ادخال ایتد کدر نه مالک قدیمی اولان زیدک
ملکنده چقوب اخذ اینه کافر کملکی اولوب کافر اعتاق اتمدین بیله دار اسلامه
چقسه وزیر حیاتده اولسه استرزاده قادر اولمز زیرا دار اسلامه خروجه
اعتاق اولمشدر حتی فوت اولسه زیدک وارثی ولاء طریقله میراثن بیکف
که زید حیاتده اولمه نه بعد بکر و غیره وارث عمره حیاتده و ماتده تعرضه
قادر اولمز. **فنیاب استیلاء الکفار من جهاد الدرر و منعتاق الذرق منعتاق**
التهدیب مسئله زید بر ولا ایتد سنجاق بکی ایکن کزویه تعیین اولنان
خاصلرینک جمله غلامی بيشتوب و بیچیلوب رعایا ایتد خرمندینه کلوب خرج
محضو قبض ایروب رعایا ذمتلر نه ایکن معزول اولوب بیرینه عمر و سنجاق
بکی اولوب بعد زمان عمر و معزول اولوبینه زید سنجاق بکی اولوب معرفت
قاضی ایله دفتر اولنان محضو رعایا دن طلب ایتد کمر سنک بیکه کلوب بک
اولان عمر و قبض ایلدی بنیم ذمتمده سنه قالمدی دیسه لر عمر و قبض
مقرر اولیجی زید زمانه دوشن جمله محضو رعایا دن ثانیاً طلب ایرو. **المعه**
قادر اولور **الجواب** اولور زید که زمانه ولا ایتد اولان محصول حق
صرد بیدر غیره صتر اولمق مشروع دکلر اگر رعایا عمره اختیار لر بیلر
تبع امتشدر ویر میه لر ایدی و اگر عمر و جبراً ایدسه مذکور له ظلم امتش
اولور مظلوم اچون غیره ظلم یوقدر حقنی صاحبنه بالتام ویر لر. **کراهی**
الباب الرابع والخامس من غضب جواهر الفتاوی و فی الفصل الثاني من رهن
البرازیه و فی اخر الوکالة من المستصفي و فی فصل برائة الفاضل المدین
من غضب الخانیة و فی فصل تصرفات الوکیل من بیوع الخانیة **جواب ثانی**
اعتبار وقت حصاده در تنصیص اولنمق اوزر زمان حصاد زیدک نصیبه
تاریخنه دوشوب و مرقوم اول زمانه والی ایدسه محضو قوکلر رعایا عمر و
اگر اختیار ایدر بیلر سه تبع ایروب مستحقنه ویرممش اولور لر و اگر اکرانها
ویرد بیلر سه عمر و مزبور له ظلم امتش اولور مظلوم ایسه غیره ظلم اتمک جائن
دکلر و علی کلا التقیرین رعایا زید ثانیاً ویر لر. **بعضه** فی مسئله غلامه

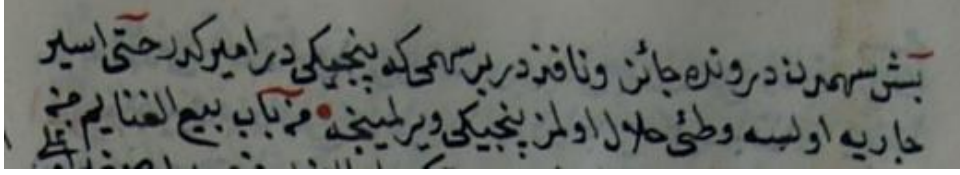
الوقف من انفع المسائل ومن زكوة الحامية وبعضه من غصب جواهر الفتاوى
ومن البزازية **مسئله** براسير كرك آر وكرك عورت سابقا بعد ان رعياها
اولوب ذمى يا خود ذميه ايدم جزيه ويرردم ديسه آر اولان وزوجم ويرردى
ديسه عورت اولان بعد ولايت بغداد ذمى قالقوب دار الحرب اولان له ولايته
لاحق اولوب انزم توطن ايدم حلال دار الحرب توطن ايدم كيم يردنه سبى
اولنم ديسه سابقا بعد ان اولوب ذمى ذميه اولغله اطلاق اولنور
الجواب استرقاق اولنور اطلاق اولنم محرر ومقرر وليحق دار الحرب لحوق
نقض عهد در من باب الوظائف من جهاد الدرر والوقايد وشروحا ومن
باب الجزية من سير المهديت وشروحا **مسئله** زيد سياهى خدمت پادشا
اوزره ايكن تيمارنى بر طريقه عمر اولوب بعد زيدم بورك زمانه دوشمش
رعيايا اوزره قالمش اعشار ندره عمر مرقوم رعيايان ادى بها ايله طوب
برز عشر نيك اچمه سن الوب بعد زيد تيمارنى تكرار الوب اوزر رينه مقرب
اندرسه عمر وك رعيايانه الدرر اچمه ردا يروب رعيايانه عينيله حتى
عشرين المجه قادر اولور **الجواب** سباهينك رعيايانه الدرر ارضك خراج
مقاسم سير عشر ديك غلط فاحش وشططه موحش در عمر ايله رعيايانك
غيرك حقنه فضولا تصرفلى جائز دكلدر زيرا خراج مقاسم ارضه
محرر ومقرر وليحق هر غله ذمى بعينها الوردر رعيايانه متبر علم اولدقلى بوجومر
ويرد كلرى اچمه لربى ويرمزله من فصل فيما بعد توضيحا من ودية الحامية
ومن الثاني والثلاثين من العماديه ومن الثالث والثلاثين من جامع الفصولين
ومن الباب الرابع والخامس من غصب جواهر الفتاوى ومن باب الرجوع من هبة
الدرر **مسئله** زيدك دار اسلامه چفتلكنه قريب دار اسلامه بر وضع
برالاي اسير لرايله مذكوره مقام مذكور اسير لرك صاحبلى زيدك امر و
اذنى بوعينك اشترى ايدوب كافره ذمى تخلص ايلسه لر زيدم مذكور جاريتى
مفت ومجانا اولالان كسنة لره ويرد كلرى ثمنى ويرمكه قادر اولور
الجواب اولور وانما قالوا حرزوه بدارهم لانهم قبل الاحراز بها لا يملكون
شيئا مما اخزوه قبل احرازهم بها ووجد مالكة فى يده اخذ بلاشئ من باب
استيلاء الكفار من جهاد الدرر ومن الفصل الخامس والثلاثين من سير التاتار خانيه
مسئله دار اسلامه بر مملكته حرزى كافرى مستكوا اولدقده زيدك غير مملوك
سائر اموال مسلمين ايله الوب دار حرب ايكيدوب بش سنه ونصركه اهل الا

الرب اول چفتلكنه
الربى كاز مستوكا اولوب بجا يردى

دار حربہ غزا ایتد کزنه عبد مزبوری حرنی کافردن آلوب دار اسلامه
چقاروب عمر وک حصه سنه دوشوب مالک قریبی زید عبد مزبوری عمر وک
النور بولدر قده مقدر ماکنه و نکا ملکی اولدیغی شرعله اثبات ایتمه بن عبد
مزبور مجر دبن زیدک ملکی ایکن بنی کافر آلوب دار حربه الیکدیروب دیواقر
ایروب زیدک دعواسنی تصدیق ایله زید عبد مزبور مجرنا مالکدر دیو عمرودن
المغه قادر اولور **الجواب** مقدر ما ملکی ایروکنی اثباته سنه دخی آلمز اهل
حرب استیلاء دار حربه احراز ایله عبد مزبور مالکی زیدک ملکندن چقوب
اهل حربک ملکی اولمشدر زید عمر و مزبورک بعد القسمة عمر وک یرنده بولمیحی
ذکر بها سیره الورا کراسترسه فی فصله استیلاء و اهل الحرب فی سیر المانیة
و فی باب استیلاء و الکفار من جهاد الدرر و الوقایة و غیرها **مسئله** زید
امر پادشاهیله کلوب برقریه ده اولان ذمیلرک جزیه لرینی طلب ایتدکنه مذکور
امر پادشاهیله اطاعت ایتمیوب و جزیه لرینی ویرمیوب قریب لرندن قاجوب
کنسه لر مذکور لره نه لازم اولور **الجواب** جزیه دین در قاجوب ویرمکله
نقض عهد انش اولمزر مکر قاجوب دار حربه لاحق اولمزلر اول زمانده عقد
ذمته کیدر اسیر اولسه لر تمک اولنور لره اما دار حربه لاحق اولمیحی اول
زمانده بولنور لر ایسه جزیه لریمآ کنور کر بولمیب اول سنه مرور ایدرسه
جزیه تراخل ایدر سنه ماره نک جزیه سی ساقط اولور آنمزلر سنه نک
النور اما امام اعظم قندن و امامین قتلندن سنه ماره نک جزیه سی ساقط
اولمزلر کنذا فی باب الجزیه فی سیر الهدایة و فی فصله الجزیه فی جهاد
الوقایة **مسئله** بر سنجاق زید ویریلوب حصا دمانی تحویلده دوشوب
کنن محصوب قبض ایتمدن رعایا دنه ذکر اولنان سنجاق کیر و مذکور دن
اول میروا اولان عمره ابتداء تا ریخته مقدر باقا اولنوب زید شیخ
بر وجهله دخل و تعرض ایتمه دیو حکم هما یونو ویریلوب عمر و بر موجب حکم
شریف ابتداء تا ریخته نک اولوب کما کان سنجاقنی ضبط اتر کدر نضکره
زید رعایا دنه محصوب غلاتی المغه قادر اولور **الجواب** اولمزلر بکله وسائر
غزاته دیوان هما یونندن تکاتبه اولنوب تعیین اولان اجرة و عوض
دکدر بل که صلوه و عطا قبض اولمیحی ملصکری اولمزلر ایچون دقتیل
القبض زکوة واجبه دکدر وفوت اولسد لر ایجا وار ثلرینه دکمز ویرلمز اگر
بعد تمام السنه فوت اولسد لر ایجا عطا سنوبده و بعد تمام الشهر فوت اولسد لر

عطاء شهریه اولی و واجب وارثیه ویریکدر زیر قبض آمدن پادشاه
عالم پناه کیر و عمره اعطا ایدر بیک انک اولور کذا فی الجزیه من باب الوفا
من جهاد الرعاية والتوفيق والمسئلة بعضها مذکور فی الفصل المذكور
من الباب المذكور من جهاد الدرر ایضا **مسئله** زید ایله عمرودار الحرب دن
ایکسی معاً براسیرا خذ ایتد کلر نزنصکره دار اسلامه چیقروب نمن معینله
خالده صغایر استسه لر بعد اچقرین قبض ایتدین زیر مذکور فوت اولیجق
عمر و اسیر مذکور ک اچق سنی مکان بیعد بالتمام خالده نه الوب قبض ایتد نصکره
عمروداخی فوت اولسه بعد مشتری مرقوم ذید مذکور ک لا بوینا ارقنداشه
بکر متوفای مزبور ک حصه سنی فضولا عمره ویردک دیو خالده دن طلب ایروب
المغه قادر اولور **الجواب** زید دار اسلامه چقوب فوت اولیجق نصیبی
اولور بو مقوله شهر کتده شریکدن هر برسی اخر ک نصیبند اجنبی در
تصرف جائز دکلهر بلا اذنه المالك خالده زید ک حصه متروکه سنی عمر و تسلیم
عمروداخی قبض ایله ایکسنی بیله متعده و غاصب اولشدر بکر بخیر در
دیلسه خالده دن دیلسه عمر و ترک سندنه الور بعضه من الجهاد بعضه
من الشركة و بعضه من الودیعه من الدرر و الرعاية و التوفيق **مسئله** زید
مملوکی اولان عمر و التمش عدد التونه کتابته کسوب تدار کچون ولایتی
اولان دار الحربه کوندر سه مذکور داخی دار الحربه داخل اولوب بهاسنی
تدار ک اوزر ایکن اول دار الحربه عساکر اسلام داخل اولوب مذکور ک
دار حربه عساکر اسلام دن خالده خذ و سی ایروب دار اسلامه چیقروب دن
اولکی افندی اولان زید خالده دن طلب ایروب المغه قادر اولور **الجواب** بغير
شیء مجانا الور مکاتبه وجه خرد ر بیج وهبه و سایر اسباب مکلدن
بر سبب تملیک اولمدر ک بی استیلاء و سی ایله داخی مکل اولمز کاتبه ثابته
اولدر نصکره مکاتب اولان اباق ایروب دار حربه بعد لدخول سنی اولسه
مالک قدیم اخذ مجانا الور کتیف که بلا اباق بهاسنی تحصیل اچون کوندر ایله
حق مالک حقیقه و حکم زائل اولیه مرده نامنه برشی داخی ویر لمز عبید
مذکور اباق دکدر اباق اولسه داخی مرده یوقدر مالکی اوزرینه زیر اخذ
صاحبنه رة اچون اخذ اولمشد کند و ز عنده مالک اولوب نصیبی عامل
بعضه من سیرا هائیه و بعضه من سیرا هاید واکا و الزاهد **مسئله**
زید اسیری بولغی اولق ملاحظه و اعتقاد ایله عمر وداشته اشترا ایروب بعد

ملاحظه سنی اعتقادی توزیع اسیر بواغلی حقیقتہ عمر وہ ردہ قادر اولور
الجواب اسیری بعد الفراع من الحرب باللہ فراجا نرد کلدر باتفاق ایتمنا
اسیرده وصف ملحوظ عیب اولسه یعنی بیج لازم وصف اخوا اولور فکیف
که وصف ملحوظ حرام اوله اولدانی مو هو مو اولوب محقق اولیه من سیر
الهدایة وشرورها ومن فصل فی الشروط المفسدة من باب البیع الفاسد
من بیوع الخانیة **مسئله** زیدک پنجیکی ادا اولغانین براسیر زیدنه عمر و غصباً
ایحیی مرقوم زید اسیر مزبور غصب اولندی دیو پنجیکی بیت المال امیننه
ویرمکه قادر اولور **الجواب** اولمز **مسئله** زیدک زیدنه بر بقران اسیر ضایله
مسلمان اولدور نصرکه مذکور ایله سنی اولنان جمله اسیرلری رعایا و ذمیو
دیو امر پادشاهیله اطلاق ایتمک زیدک مسلمان اولان اسیرلری داخی ییرون
الوب اطلاقه قادر اولور **الجواب** اولور لر راساً زیدک ملکی اولمشدر اهل
ذمت احراز رکین بعد لاسلامه دار اسلامه اقامتله امر اولنور کذا فی سیر
التا تاریخانیة **مسئله** بر اعنی اصلا کسبه قادر دکل فقیر قوجه کافر اولسه انزله
جزیه طلب اولنوب **الجواب** آلمز من باب الجزیه من سیر الهدایة وضمن
باب الوظائف من جهاد الوقایة و غیرها **مسئله** زید عمر و نه بار کیر اشترا
ایروب بعده بکره صا تدرق مذکور بار کیره خالد مستحق حیقوب و استحقاقه
اثبات ایروب بار کیری بکر نه الوب قبض ایروب بکر داخی استرداد نمن ایچون
زید رجوع ایدیجک زید داخی بار کیری عمر و نه اشترا ایتر و کنی اثبات ایروب
کن عمر و بالفعل حاضر بولنور و بیچون بشر صوباشه زیدکی اخذ ایروب جس
ایتدک نصرکه بن بکره و یردم دیو بار کیر بها سے نامنه ایکیوز یکر می آنچه
الدوغتر نه ماعد اجر می نامنه داخی ایکیوز یکر می آنچه سنی الوب مذکور
صکره اطلاق ایلسه بوصورتده مذکور صوباشه بن نه بار کیر بها سنی نامنه
الدوغتر مبلغی بکره و یر میجک زید مرقوم صوباشه اول مبلغی استرداد قادر
اولور **الجواب** اول مبلغی و جریمه دیو الدوغتر جمیعاً المغه قادر در کذا
فی کتاب من شرح منظومه ابن وهبان **مسئله** پنجیکی و یر ملین اسیرلری
قوللنق جائز میدر و اشترا ایتر لک عقدر لری نافذ میدر **الجواب** اگر پنجیکی الا حق
سر مسکر اولان امیر و نه اندیسه لالک ملکی اولور قوللنق جائز در اشترا
نافذ در اگر تقسیم حصه سنه دوشن پنجیکی و یر مدیسه ده نه کنز و نک و نه
اندره اشترا ایتر لک قوللنق و عقدر میج بر ینک کاملاً جائز و نافذ کلدر



Mes'ele: Bir alay ahrâr-ı müslimîn harbî küffâra esîr olduklarında cümlesini [63b] bin filoriye bahâya kesip tahsîli için ikisini dâr'ül-İslâma saliverip bâkîsini alıkoyup üç ay mikdârı zamâna dek meblağ-ı merkûm gelmeyip mahbûslardan Zeyd kaçıp küffârdan halâs olup dâr-ı İslâma gelse meblağ-ı merkûmdan anın hissesine düşen meblağı sâir yoldaşları talep edip almağa kâdir olurlar mı?

El-Cevâb: Olmazlar. Küffâr istilâ ile ahrâra mâlik olmazlar. Esîrlerin kendi nefislerini kefer-e-i mezbûreden iştirâları iştirâ değildir, belki müfâdât ve tarîk-i tahlîsdir. Ve mâl-ı müsemmâ deyn olmayıp belki kefereden zulm u tağrîm olmağın birinin zimmetine şer'an vâcib değildir. Zeyd nefisini bu tarîkle tahlîs etmemiş, gayrılar dahi nefislerini ne tarîkle tahlîse kâdirler ise etsinler. Meblağ-ı merkûmu bazen veya küllen vermekden gayrı tarîk bulamazın¹ deyni ıztırâran verir. Kefereden ana ziyâde zulm olur muktezâ-yı şer'-i mutahhar budur. Ammâ mürüvvet zâhirdir.²

Mes'ele: Birkaç harbî kâfir bi-gayri emân dâr-ı İslâma dâhil olduklarında mezkûrları birkaç müslümânlar ahz etseler mezkûrları ahz eden müslümânların mı olur yohsa beyt-i mâlî'l-müslimîne mi râci' olur?

El-Cevâb: İmâm-ı A'zam katında âmmeten müslimîn için fey' ve rakîk ve bey' olup semenleri beyt-i mâlî'l-müslimîne vaz' olunur. İmâmeyn katlarında hâssaten ahz için rakîk olurlar. Ahz üzerine humuslarını vermek vâcib olur.

[64a]Mes'ele: Humus alınmak lâzım gelse idi nice alınır?

¹ Hekimoğlu, 87a "bulmayan"

² "ammâ emr-i müdevven-i zâhir"

El-Cevâb: Her bir me' hûz beş sehm i'tibâr olunur. Biri mîrî için alınır. Dördü âhizin olur.

Mes'ele: Zeyd bir kasabada Amr'ın yedinde bir atı benim mülkümdür, küffâr üzerine sefer ettiğimde fülân yerde zâyi' ettim deyu da'vâ ve isbât edicek, Amr ben bu atı dârü'l-harbden kılıcım ile çıkardım deyu da'vâ ve isbât eylese Zeyd atı Amr'dan almağa kâdir olur mu?

El-Cevâb: Meccânen alamaz, kıymetini verir de alır. Amr'ın beyyinesiyle at Zeyd'in mülkünden zâil olur.

Mes'ele: Harbî kâfirler gelip dâr-ı İslâm'dan bir beldeyi vurup emvâl-i erzâkların alıp dahi dârü'l-harbe dâhil olmadın dâr-ı İslâm'dan bir beldenin Müslümânları mezkûr harbîler ile cenk edip aldıklarını ellerinden aldıklarında Zeyd'in dahi ol beldeden seby ettikleri bir esîr-i memlûkunu ellerinden alsalar ba'dehû Zeyd gelip dâr-ı İslâm'da esîrini alan Amr'ın yedinde bulup mülkünden seby ettiklerini isbât eylese müft ü meccânen almağa kâdir olur mu?

El-Cevâb: Olur.

Mes'ele: Asâkir-i İslâm dâr-ı harbden kahren çıkarıp dâr-ı İslâm'a getirdikleri esirleri pençik edâ olunmadan tüccâra ve gayra bey' etseler akçesi ve hizmeti ve câriye ise vat'ı müşterîye helâl olur mu?

El-Cevâb: Asâkir-i İslâm sehimlerinden vâki' olan esîrleri bey' edicek bey'leri pençik vermeyicek ancak mebî'in beş sehminden dördünde nâfiz olur. Kâmilen semen bâyi'in ve kâmilen semen müşterînin mülkü olmaz. Pençik imâm-ı zamânın eyyedehû'llâhu te'âlâ ve ebbedehû hakkıdır. Edâ olmayınca müşterek olur. Mecmû'u mülkümdür, esîri istihdâm ve semeninde cümle mülkümdür deyu tasarrufu helâl olmaz. Ve eğer câriye ise kable'l-edâ asla vat'ı helâl değildir.

Mes'ele: Hind'in bir esiri ibâk edip Bender kâdılığının nehr-i Turla'nın öte yakasında Benderli müslümânların kışları olup zabt ve tasarruflarında olan mahalde tutsalar, Hind

[64b] taleb etdikde biz esîrini dârü'l-harbde tutduk deyu Hind'e vermemeğe kâdir olurlar mı?

El-Cevâb: Olmaz. Dârü'l-harb üç nesne ile olur: Evvelen ol mahalde ahkâm-ı şirk ve küfür icrâ olunmak gerek, sâniyen dârü'l-harb ol mahalle muttasıl gerek, sâlisen ol mahalde alâ nefsihî emân-ı evvel ile bir müslim veyâ zimmî âminen bâkî olmamak gerek.

Mes'ele: Zeyd bir câriyeyi üç yüz filori buluğa? kesip ba'dehû üç yüz filori geldikde Zeyd câriye-i mezkûreyi Amr-ı müslime iki yüz seksen filoriye bey'-i bâtla bey' edip ba'de'l-kabz Amr dahi mezkûreyi üç yüz filoriye bir kâfire bey' eylese, Zeyd'in Amr'a iki yüz seksen filoriye bey'i sahîh olup Amr'dan aldığı meblağ-ı merkûm Zeyd'e helâl olur mu?

El-Cevâb: Olur. Sâir buyû' sahîha ve câ'ize gibidir. Memnû' ve harâm olan mâl alıp kâfire itlâkdir. Mes'ele siyer-i cihâdın meşhûrâtındandır.

Mes'ele: Boğdan vilâyetinde fetret olup öteden harbî ki askeri beriden³ asker-i İslâm cem' olup kıtâl etdiklerinde asker-i İslâm'ın atlarını ve esbâbını harbî küffâr yağma edip yine mekânları olan dâr-ı harbe dâhil olduklarından sonra iki üç yıl mürûr etdikde Zeyd Boğdan'da ol atlardan bir atı iştirâ edip dâr-ı İslâm'a mekânına geldikde mezkûr at müstehak çıkıp⁴ at mülkü idüğüne beyyine ikâme etse Zeyd'den almağa kâdir olur mu?

El-Cevâb: Olmaz. Ehl-i harb istîlâ ve dârlarına yine idhâl ile ol at Bekir'in mülkünden çıkmıştır.

Mes'ele: Hind-i müslime iyâzen billâh mürtede olsa mezkûreye ne lâzım olur?

El-Cevâb: Habs olunur ve her gün çıkarılıp otuz dokuz savta vurulup ta'zîr⁵ yerine habs olunur. İslâm'a cebr olunur, tevbe ve teberrî ederse febihâ, ve illâ zindânda bu vechile ölüp gidince tahliye olunur, asla itlâk olunmaz. Katl yokdur ammâ bir kimesne katl eylese damân dahi yokdur, meccânen gider.

Mes'ele: Dâr-ı İslâm'da bir yere harbî kâfiri müstevlî olup Zeyd'in müslümân

³ "ötede harbîler askeri beriden asker-i İslâm cem' olup" Hekimoğlu 88a.

⁴ "mezkûr ata Bekir müstehak çıkıp"

⁵ "ta'zîr olunup"

[65a] olmuş abdını seby ve ahz ve dâr-ı harbe alıgidip birkaç yıl ahz eden kâfirler kullandıktan sonra i'tâk edip Amr müslimen yine dâr-ı İslâm'a gelse sâbıkdaki efendisi Zeyd fevt olup karındaşı Bekir dâr-ı İslâm'da Amr'a bir yerde rastgeldikde karındaşıminin abdisin deyip ahz ve kul etmeğe kâdir olur mu?

El-Cevâb: Amr dâr-ı İslâm'dan küffâr istîlâ ile ahz edip dâr-ı harbe idhâl etdiklerinde mâlik-i kadîmi olan Zeyd'in mülkünden çıkıp ahz eden kâfirin mülkü olup kâfir i'tâk etmeden bile dâr-ı İslâm'a çıksa ve Zeyd hayatda olsa istirdâda⁶ kâdir olmaz. Zîrâ dâr-ı İslâm'a hurûcla i'tâk olunmuşdur. Hattâ fevt olsa Zeyd'in vârisleri velâ tarîkiyle mîrâsın yemez, fekeyf ki Zeyd hayatda olmaya. Min ba'd Bekr ve gayrı vâris Amr'a hayatında ve memâtında ta'arruza kâdir olmaz

Mes'ele: Zeyd bir vilâyetde sancak beyi iken kendiye ta'yîn olunan hâslarının cümle gallâtı yetişip ve biçilip re'âyâyanın harmanlarına gelip harâcdan mahsûlünü kabz edip re'âyâ zimmetlerinde iken ma'zûl olup yerine Amr sancak beyi olup ba'de zamân Amr ma'zûl olup yine Zeyd sancak beyi olup ma'rifet-i kâdî ile defter olunan mahsûlünü re'âyâdan talep etdikde senin yerine gelip bey olan Amr kabz eyledi bizim zimmetimizde nesne kalmadı deseler Amr'ın kabzı mukarrer olıcak Zeyd zamânına düşen cümle mahsûlünü re'âyâdan sâniyen talep edip almağa kâdir olur mu?

El-Cevâb: Olur. Zeyd'in zamân-ı vilâyetinde olan mahsûl hakk-ı sarîhidir. Gayra sarf olunmak meşrû' değildir. Eğer re'âyâ Amr'a ihtiyârlarıyla verdilerse teberru' etmişlerdir, vermeyeler idi. Ve eğer Amr cebren aldıysa mezkûrlara zulm etmiş olur; mazlûm için gayra zulüm yokdur. Hakkını sâhibine bi't-tamâm verirler.

Cevâb-ı Sâni: İ'tibâr, vakt-i hasâdadır. Tensîs olunduğu üzere zamân-ı hasâd Zeyd'in nasbı târihine düşüp ve merkûm ol zamânda vâli idiye mahsûl merkûmundur. Re'âyâ Amr'a eğer ihtiyâren verdilerse teberru' edip müstehakkına vermiş olurlar; ve eğer ikrâhen verdilerse Amr mezbûrlara zulm etmiş olur, mazlûm ise gayra zulm etmek câ'iz değildir. Ve alâ kile't-takdîreyn, re'âyâ Zeyd'e sâniyen verirler.

[65b]

⁶ "İstirkâka" 88b.

Mes'ele: Bir esir gerek er ve gerek avrat, sâbıkan Boğdan re'âyâsından olup zimmî yâhûd zimmiyye idim, cizye verirdim dese, er olan ve zevcim verirdi dese, avrat olan ba'dehû vilâyet-i Boğdan'dan kalkıp dârü'l-harb olan Leh vilâyetine lâhik olup anda tavattun eyledim, hâlâ dârü'l-harbde tavattun eylediğim yerden seby olundum dese, sâbıkan Boğdan olup zimmî zimmiyye olmağla itlâk olunur mu?⁷

El-Cevâb: İstirkâk olunur itlâk olunmaz. Muharrer ve mukarrer olıcak dârü'l-harbe lühûk nakz-ı ahiddir.

Mes'ele: Zeyd-i sipâhî hizmet-i pâdişâhî üzere iken tımârını bir tarikle Amr alıp ba'dehû Zeyd-i mezbûrun zamânına düşmüş re'âyâsı üzere kalmış a'şârından⁸ Amr-ı merkûm re'âyâdan adını bahâ ile tutup biraz öşrünün akçesini alıp ba'dehû Zeyd tımârını tekrâr alıp üzerine mukarrer etdirse Amr'ın re'âyâdan aldığı akçeyi reddedip re'âyâdan aynıyla hakkı olan öşrünü almağa kâdir olur mu?

El-Cevâb: Sipâhînin re'âyâdan aldığı, arzın harâc-ı mukâsesidir. Öşür demek galat-ı fâhiş ve şatat-ı muvahhaşdır. Amr ile re'âyânın gayrın hakkında fuzûlen tasarrufları câ'iz değildir. Zirâ harâc-ı mukâseme arzını muharrer ve mukarrer olıcak her galleden bi-'aynihâ alır ve re'âyâ müteberri'ler olduklarıçün Amr'a verdikleri akçelerini vermezler.

Mes'ele: Zeyd'in dâr-ı İslâm'da çiftliğine harbî kâfir müstevlî olup bir câriyesini alıp ol çiftliğe karîb dâr-ı İslâm'da bir mevzi'de bir alay esîrler ile mezkûreyi ma'an mezkûr esîrlerin sâhibleri Zeyd'in emr ü izni yoğiken iştirâ edip kâfirden tahlîs eyleseler, Zeyd-i mezkûr câriyesini müft ü meccânen ol alan kimesnelere verdikleri semenini vermemeğe kâdir olur mu?

El-Cevâb: Olur.

Mes'ele: Dâr-ı İslâm'dan bir memlekete harbî kâfiri müstevlî oldukda Zeyd'in abd-i memlûkûn sâir emvâl-i müslimîn ile alıp dâr-ı harbe alıgidip beş seneden sonra ehl-i İslâm

⁷ "sâbıkan Boğdan'dan olup zimmî ve zimmiyye olmağla istirkâk olunmaz itlâk olunur mu?"

⁸ "re'âyâsı üzerinde kalmış hakkı olmuş a'şârından"

[66a]

dâr-ı harbe gazâ etdiklerinde abd-i mezbûru harbî kâfirden alıp dâr-ı İslâm'a çıkarıp Amr'ın hissesine düşüp mâlik-i kadîmi Zeyd abd-i mezbûru Amr'ın elinde buldukda, mukaddemâ kendinin mülkü olduğu şer'le isbât etmeden abd-i mezbûru mücerred ben Zeyd'in mülkü iken beni kâfir alıp dâr-ı harbe alıgidip deyu ikrâr edip Zeyd'in da'vâsını tasdik ile Zeyd abd-i mezbûru meccânen mülkümdür deyu Amr'dan almağa kâdir olur mu?

El-Cevâb: Mukaddemâ mülkü idiğini isbât etse dahi alamaz. Ehl-i harb istîlâen dârü'l-harbe ihrâz ile abd-i mezbûr mâliki Zeyd'in mülkünden çıkıp ehl-i harbin mülkü olmuştur. Zeyd Amr-ı mezbûru ba'de'l-kısme Amr'ın yedinde bulacak değer bahâsıyla alır eğer isterse.

Mes'ele: Zeyd emr-i pâdişâhiyle gelip bir karyede olan zimmîlerin cizyelerini talep ettiği mezkûrlar emr-i pâdişâhiye itâ'at etmeyip ve cizyelerini vermeyip karyelerinden kaçıp gitseler mezkûrlara ne lâzım olur?

El-Cevâb: Cizye deyindir, kaçıp vermemekle nakz-ı ahd etmiş olmazlar. Meğer kaçıp dâr-ı harbe lâhık olalar, ol zamanda akd-i zimmet gider. Esir olsalar temellük olunurlar. Ammâ dârü'l-harbe lâhık olmayacak ol zamânda bulunurlar ise cizyeleri alınır. Eğer bulunmayıp ol sene mürûr ederse cizye tedâhül eder. Sene-i mârrenin cizyesi sâkit olur, alınmaz, bulunduğu senenin alınır. Ammâ İmâm-ı Â'zam katında ve İmâmeyn katlarında sene-i mârrenin cizyesi sâkit olmaz, alınır.

Mes'ele: Bir sancak Zeyd'e verilip hasâd zamânı tahviline düşüp lâkin mahsûlü kabz etmeden re'âyâdan zikr olunan sancak geri mezkûrdan evvel mîrlivâ olan Amr'a ibtidâ-i tarihden mukarrer ve ibkâ olup Zeyd hiçbir vechile dahl ve ta'arruz etmeye deyu hükm-i hümayûn verilip Amr ber-mûceb-i hükm-i şerîf ibtidâ-i tarihden beğ olup kemâkân sancağını zabt etdikden sonra Zeyd re'âyâdan mahsûl-i gallâtı almağa kâdir olur mu?

El-Cevâb: Olmaz. Beğlere ve sâir guzâta dîvân-ı hümayûndan kitâbet olup ta'yîn olan ücret ve ivaz değildir, belki sıla ve atâ. Kabz olunmayınca mülkleri olmaz.

Anınçündür kable'l-kabz zekât vâcibe değildir. Ve fevt olsalar idi vârislerine değmez (ve) verilmez. Eğer ba'de tamâmi's-sene fevt olsalar idi atâ senevîde, ba'de tamâmi's-şehr fevt olsalar idi

[66b] atâ şehrîde evlâ ve vâcib vârislerine verilmekdir. Zeyd kabz etmeden pâdişâh-ı âlem-penâh geri Amr'a i'tâ edicek, anın olur.

Mes'ele: Zeyd ile Amr dârü'l-harbden ikisi ma'an⁹ bir esîr ahz etdiklerinden sonra dâr-ı İslâm'a çıkarıp semen-i mu'ayyenle Hâlid'e ma'an bey' etseler ba'de akçelerini kabz etmeden Zeyd-i mezkûr fevt olıcak Amr esîr-i mezkûrun akçesini mekân-ı bey'de bi't-tamâm Hâlid'den alıp kabz etdikden sonra Amr dahi fevt olsa ba'de müştê-i merkûmdan Zeyd-i mezkûrun li-ebeveyn er karındaşı Bekir müteveffâ-yı mezbûrun hissesini fuzûlen Amr'a verdin deyu Hâlid'den taleb edip almağa kâdir olur mu?

El-Cevâb: Zeyd dâr-ı İslâm'a çıkıp fevt olıcak nasîbi mevrûs olur. Ve bu mekûle şirketde şerîkinden her birisi aharın nasîbinde ecnebîdir, tasarruf câ'iz değildir. Bilâ iznî'l-mâlik Hâlid Zeyd'in hisse-i metrûkesini Amr'a teslîm ile ve Amr dahi kabz ile ikisini bile müte'addî ve gâsib olmuşlardır. Bekir muhayyerdir, dilerse Halid'den dilerse Amr'un terekesinden alır.

Mes'ele: Zeyd memlûku olan Amr'ı altmış aded altına kitâbete kesip tedârikiçün vilâyeti olan dârü'l-harbe gönderse mezkûr dahi dârü'l-harbe dâhil olup bahasını tedârik üzere iken ol dârü'l-harbe asker-i İslâm dâhil olup mezkûru dâr-ı harbe asâkir-i İslâm'dan Hâlid ahz ve seby edip dâr-ı İslâm'a çıkardıkda evvelki efendisi olan Zeyd Hâlid'den taleb edip almağa kâdir olur mu?

El-Cevâb: Bigayrı şey meccânen alır. Mükâteb min vechin hürdür, bey' ve hibe ve sâir esbâb-ı mülkden bir sebeble temlîk olunmadığı gibi istîlâ ve seby ile dahi mülk olmaz. Kitâbet sâbite olduktan sonra mükâteb olan ibâk edip dâr-ı harbe ba'de'd-duhûl seby olunsa mâlik-i kadîmi ahz eder, meccânen alır. Fekeyf ki bilâ ibâk bahasına tahsîl için gönderile, hakk-ı mâlik hakîkaten ve hükmen zâil olmaya. Müjde nâmına bir şey dahi

⁹ "ikisi ma'an iştirâk üzere" 89b

verilmez. Abd-i mezkûr âbık değildir, âbık olsa dahi müjde yokdur mâliki üzerine. Zîrâ ahz sâhibine reddiçün ahz olmamışdır, kendi zu'unda mâlik olup nefsiçün âmildir.

Mes'ele: Zeyd esîri bulga? olmak mülâhaza ve i'tikâdıyla Amr'dan iştirâ edip ba'dehû
[67a]

mülâhazası ve i'tikâdı üzere esîr buluğlu? çıkmasa Amr'a redde kâdir olur mu?

El-Cevâb: Esîri ba'de'l-ferâğ mine'l-harb malla fidâ câ'iz değildir bi'ttifâki e'immetinâ. Esîrde vasf-ı melhûz ayıb olsa (teğannî gibi) bey' lâzım-ı vasf lağv olur. Fekeyfe ki vasf-ı melhûz harâm ola ol dahi mevhûm olup muhakkak olmaya.

Mes'ele: Zeyd'in pençiki edâ olunmayan bir esîrini yedinden Amr gasben alıcak merkûm Zeyd esîr-i mezbûr gasb olundu deyu pençiki beytü'l-mâl emînine vermemeğe kâdir olur mu?

El-Cevâb: Olmaz.

Mes'ele: Zeyd'in yedinde bir Boğdan esîri rızâsıyla müslümân olduktan sonra mezkûr ile seby olunan cümle esîrleri re'âyâ ve zimmiyyûn deyu emr-i pâdişâhîyle itlâk etdiklerinde Zeyd'in müslümân olan esîrini dahi yedinden alıp itlâka kâdir olur mu?

El-Cevâb: Olurlar. Re'sen Zeyd'in mülkü olmamışdır, ehl-i zimmet-i ahrârdır. Lâkin ba'de'l-İslâm dâr-ı İslâm'da ikâmetle emr olunur.

Mes'ele: Bir a'mâ asla kesbe kâdir değil fakîr koca kâfir olsa andan cizye talep olunup alınır mı?

El-Cevâb: Alınmaz.

Mes'ele: Zeyd Amr'dan bârgîr iştirâ edip ba'de Bekir'e satdıkdâ mezkûr bârgîre Hâlid müstehik çıkıp ve istihkâkını isbât edip bârgiri Bekir'den alıp kabz edip Bekir dahi istirdâd-ı semen için Zeyd'e rücû' edicek, Zeyd dahi bârgiri Amr'dan iştirâ etdiğini isbât edip lâkin Amr bi'l-fi'il hâzır bulunmadığıçün Beşir subaşı Zeyd'i ahz edip habs etdikden sonra, Ben Bekir'e verdim, deyu bârgir bahası nâmına iki yüz yirmi akçesini aldığından mâ'adâ cerîme nâmına dahi iki yüz yirmi akçesini alıp mezkûru sonra itlâk

eylese bu sûretde mezkûr subaşı benden bârgir bahası nâmına aldığı meblağı Bekir'e vermeyicek Zeyd-i merkûm subaşıdan ol meblağı istirdâda kâdir olur mu?

El-Cevâb: Ol meblağı ve cerîme deyu aldığı cemî'an almağa kâdirdir.

Mes'ele: Pençiki verilmeyen esirleri kullanmak câ'iz midir ve iştirâ edenlerin akidleri nâfiz midir?

El-Cevâb: Eğer pençiki alacak ser'asker olan emirden alındı ise alanın mülkü olur. Kullanmak câ'izdir ve iştirâsı nâfizdir. Eğer taksîmde hissesine düşen pençiki vermediyse de ne kendinin ve ne andan iştirâ edenin kullanması ve akdi hiçbirinin kâmilen câ'iz ve nâfiz değildir.

[67b] Beş sehinden dördünde câ'iz ve nâfiz, bir sehmi ki pençikdir, emirindir. Hatta câriye olsa vat'ı helâl olmaz, pençiki verilmeyince.

Lügatçe

A'şâr: Öşürler, toprak mahsullerinden hazîne giderleri için onda bir nispetinde alınan vergiler

Atâ: Cömertçe verme, ihsan, bağış.

Bârgîr: Beygir kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli.

Bey' etmek: Satmak.

Bey' -i bât: Kat'i satış. Sahih olmayan, yâni dînen bulunması lâzım gelen şartların hepsi veyâ bir kısmı bulunmayan alışveriş.

Beyyine: Bir husûsun doğruluğunu ortaya koyan şey, delil, burhan, hüccet.

Darü'l-Harb: Müslüman olmayan bir devletin hâkimiyeti altındaki topraklar için kullanılan fıkıh terimi.

Darü'l-İslâm: Müslüman bir devletin hâkimiyeti altındaki topraklar için kullanılan fıkıh terimi.

Deyn: Borç

Ferâğ: Vazgeçme, çekilme, el çekme, ferâgat etme.

Fey': İslâm hukûkuna göre devletin gayrimüslim tebaadan aldığı cizye, haraç ve ticâret malları vergilerine verilen isim. / Gayrimüslimlerden barış yoluyla alınan mal ve arâzi.

Filori: Osmanlılar'da Avrupa menşeli altın paraların adı ve bir vergi türü.

Gallât: Mahsuller.

Guzât: Gaziler.

Harâc-ı mukâseme: Haraç arazisi mahsulünün belli bir oranının tahsili esasına dayalı vergi usulünü ifade eden fıkıh terimi.

Humus: Ganimetlerden devlet bütçesine ayrılan beşte birlik pay.

İbâk: Bir kölenin haklı bir sebebe dayanmadan efendisinden kaçmasını ifade eden fıkıh terimi.

İhrâz: Kazanma, elde etme; erişme, nâil olma.

İstihkâk: Hakkı olma, hak etme, liyâkat kazanma, lâyıık olma.

İstirdâd: Geri alma.

İstirkâk: Esir olarak tutma, kendine köle etme.

İştirâ etmek: Satın almak.

İ'tâk etmek: Âzat etme, itik.

İtlâk: Salıvermek. Bırakmak. Koyuvermek. Serbest bırakmak.

İvaz: Bir şeye karşılık olarak verilen veya alınan şey, bedel, karşılık.

İyâzen billâh: Allah korusun.

Kabz etmek: Almak, zaptetmek.

Melhûz: Olabileceği düşünölen, umulan, beklenen, ihtimal dâhilinde bulunan, muhtemel.

Memlûk: Mâlik olunan, birinin malı mülkü olan, tasarrufunda bulunan (şey). Köle.

Mevhûm: Gerçekte olmadığı halde var gibi düşünülen, kuruntuya dayanan, vehmedilen (şey).

Mevrûs: (Mal, mülk, servet vb. için) Mîras kalmış, verâset yoluyla edinilmiş.

Müfâdât: Bir fidye-i necatı kabul etme veya ödeme.

Müft: Parasız, beleş, bedava.

Mükâteb: Kendi bedelini ödeyip âzat olmak üzere efendisiyle anlaşma yapan köle.

Müşâ': Müşterek bir malda paydaşların belirli oranlardaki hisselerini ifade eden bir terim. (Arâzi, mera vb. için) Sâhipleri arasında taksim edilmemiş olan, ortaklaşa kullanılan.

Müte'addî: Saldırgan, mütecâviz.

Nâfiz: Kurulmasıyla birlikte derhal işlerlik kazanan akid anlamında fıkıh terimi.

Pençik: Osmanlı Devleti'nde akınlarda ve savaşlarda ele geçen esirlerden devlete ayrılan beşte biri.

Rakîk: Köle veya câriye.

Sâkıt olmak: Düşmek.

Seby: Savaşta esir alma; esir alınma.

Sehm/sehim: Hisse, pay.

Semen: Satım akdinde satış bedeli ve tedavüldeki para anlamında bir fıkıh terimi.

Sene-i mârre: Geçen sene.

Savta: Kırbaç.

Sıla: Bağış, hediye, ihsan.

Şatat: Haddi aşan söz.

Tağrîm: Ödenmesi lâzım gelen bir şeyi ödetme.

Tavattun: Bir yere yerleşme, orayı vatan edinme.

Ta'zîr: Azarlama. Had ve kısas cezaları dışında yöneticinin veya hâkimin takdirine bırakılan ceza.

Teberru' etmek: Sâhip olunan bir şeyi karşılıksız olarak bir kimse veya kuruma verme, bağışlama. Bağış.

Te'ehhül etmek: Evlenmek.

Temellük: Sâhip olma, mâlik olma.

Tensîs: Tetkik ederek karar verme.